

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ, ЯК СКЛАДОВА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Літвінов О.С.

Одеський національний економічний університет

Розвиток промислової революції виявив інший реальний прояв факторів виробництва який останніми роками виходить на лідируючі позиції серед інших – інтелектуальну власність, яка згодом отримала назву нематеріальні ресурси підприємства. Окремого розгляду потребує вибір термінологічного апарату для аналізу «нематеріальностей». В англійських країнах частіше за все використовують поняття "intangibles", що в буквальному перекладі означає «нематеріальності». В Україні найбільш поширеними є поняття нематеріальних, інтелектуальних або інформаційних активів, капіталу, власності та ресурсів [1, с.40].

Під нематеріальними ресурсами розуміють такі умови, складові діяльності підприємства, які не мають матеріальної форми. Причому нематеріальні ресурси не обов'язково повинні входити до капіталу, активів підприємства, є й такі, що не можуть бути захищені правом власності, а й, відповідно, не можуть бути частиною капіталу підприємства або його активів. Таким чином, нематеріальні ресурси підприємства можна розділити на ті, які можуть бути захищені правом власності і бути включеними до активів підприємства, а також на ті, що не можуть бути захищені правом власності і навіть теоретично не можуть бути включеними до активів підприємства. Нематеріальні ресурси підприємства, які можуть бути захищені правом власності називаються нематеріальними активами.

Нематеріальні активи підприємства прийнято поділяти на шість груп. До складу першої групи нематеріальних активів відносять права користування природними ресурсами до яких належать права користування надрами та іншими природними ресурсами, права на геологічну та іншу інформацію про природне середовище. Права користування природними ресурсами надаються органами влади місцевого або всеукраїнського рівня та не можуть передаватись третім особам. До складу другої групи нематеріальних активів належать права користування земельними ділянками та будівлями, права на оренду та користування іншими майновими об'єктами. Третя група нематеріальних активів містить права на товарні знаки, фірмові найменування. Під знаками для товарів і послуг маються на увазі товарні знаки або знаки обслуговування. Право на володіння товарними знаками підтверджується свідоцтвом. До прав на фірмове найменування належать права на найменування підприємства. Четверта група нематеріальних активів містить права на винахід і корисну модель, промисловий зразок, комерційні таємниці, ноу-хау; а також право на захист від недобросовісної конкуренції. П'яту групу нематеріальних активів складають права на літературні, художні, музичні твори, програми для комп'ютерів, бази даних та інші об'єкти авторського та суміжного права. До інших нематеріальних

активів входять економічні та інші привілеї.

Крім нематеріальних активів в діяльності підприємства використовуються нематеріальні складові, які не можуть бути захищеними правом власності до яких можна віднести нематеріальні ресурси пов'язані з комунікаційними відносинами; пов'язані із людським капіталом; пов'язані із репутацією підприємства.

Спробою об'єднати дві частини нематеріальних ресурсів підприємства є використання з метою характеристики нематеріальностей поняття інтелектуальний капітал. Класик вітчизняної економічної науки О.В. Кендюхов при визначенні сутності інтелектуального капіталу спирається на функціональний підхід, і визначає його як здатні створювати нову вартість інтелектуальні ресурси підприємства, представлені людським і машинним інтелектом, а також інтелектуальними продуктами, виробленими самостійно чи залученими з інших джерел (куплені, орендовані) як засоби створення нової вартості [2, с.37].

Таким чином, інтелектуальний капітал включає в себе всі складові нематеріальних ресурсів підприємства, які не можуть бути захищеними правом власності. А саме, нематеріальні ресурси пов'язані з комунікаційними відносинами, які пов'язані із людським капіталом, а також які пов'язані із репутацією підприємства. Крім цього до інтелектуального капіталу входять «інтелектуальні продукти», які використовуються для створення нової вартості, а саме такі частини нематеріальних активів підприємства, як права на товарні знаки, фірмові найменування; права на винахід і корисну модель, промисловий зразок, комерційні таємниці, ноу-хау; права на літературні, художні, музичні твори, програми для комп'ютерів, бази даних та інші об'єкти авторського та суміжного права.

Можна сказати, що інтелектуальний капітал підприємства включає всю сукупність нематеріальних ресурсів за виключенням тих, що не є результатом інтелектуальної діяльності і не представлені інтелектом або інтелектуальними продуктами. Тобто, інтелектуальний капітал це сукупність нематеріальних ресурсів за виключенням прав користування природними ресурсами, прав на геологічну та іншу інформацію про природне середовище; прав користування земельними ділянками та будівлями, прав на оренду та користування іншими майновими об'єктами; економічних та інших привілеїв підприємства. Всі ці права на користування матеріальними об'єктами хоч і надають можливість отримувати додану вартість, але не є інтелектуальним продуктом.

Література

1. Ефективність відтворення нематеріальних ресурсів підприємства / О. С. Літвінов // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 6. - С. 39-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_6_7
2. Кендюхов О.В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом: Монографія / О.В. Кендюхов // НАН України. Інститут економіки промисловості; ДонУЕП. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. – 359 с.